

Андрусак І.В., к. філол. н., доц.,
Ужгородський національний університет

ТЕЛЕСКОПІЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена одній із характерних особливостей сучасної англійської мови – телескопії, у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці відомій також під назвою контамінація. Незважаючи на високу продуктивність та значний словотвірний потенціал, телескопія в цілому є одним із найменш досліджених аспектів лінгвістики. Мета статті – провести соціолінгвістичний аналіз нових телескопізмів сучасної англійської мови. Результати дослідження показують, що утворення блендів пов'язане майже з усіма сферами життя англословного суспільства: інформаційними технологіями, економікою, географією, літературою і мистецтвом, лінгвістикою, модою, спортом, дозвіллям тощо.

Ключові слова: бленди, телескопія, телескопізм, контамінація, словотвірний процес, похідне слово, соціолінгвістичний аналіз.

Статья посвящена одной из характерных особенностей современного английского языка – телескопии, которая в отечественной и зарубежной лингвистике известна под названием контаминация. Несмотря на высокую продуктивность и значительный словообразовательный потенциал, телескопия в целом являет собой один из наименее исследованных фрагментов в лингвистике. Цель статьи – провести социолингвистический анализ новых телескопизмов в современном английском языке. Результаты исследования показывают, что образование блендов связано почти со всеми областями жизни англоязычного общества: информационными технологиями, экономикой, географией, литературой и искусством, лингвистикой, модой, спортом, досугом и многими другими.

Ключевые слова: бленд, телескопия, телескопизм, контаминация, словообразовательный процесс, производное слово, социолингвистический анализ.

The present article deals with one of the prominent features of the present-day English language that is the phenomenon of blending, also known as contamination or telescoping. Comparatively little is known about blending on the whole despite its productivity and its potential

importance for word formation research in general. The article aims at a sociolinguistic study of the units under consideration. The results show that blends are created in almost every sphere of our life, information technologies, economics, geography, literature and art, linguistics, fashion, leisure activities, sport, health and fitness being just a few of them.

Key words: *blends, telescopey, telescoping, contamination, blending, word-formation process, derivative, sociolinguistic study.*

За свідченнями лінгвістів, процес утворення блендів є характерним для багатьох мов і відбувається на всіх стадіях їхнього розвитку [Algeo 1977, 47; Cannon 1986, 725]. Надзвичайно популярна сьогодні, телескопія не є новим процесом у мові. Як влучно зауважив Томас Пайлс, стародавність та популярність – це дві найсуттєвіші характеристики блендів [цит за: Algeo 1977, 47]. Свідченням їхньої стародавності є те, що бленди були зафіксовані в латинській та грецькій мовах, а також у санскриті. В англійській мові бленди зустрічаються у текстах Вільяма Шекспіра (наприклад, *triumphate* < *triumph* + *triumvirate*) та Герберта Спенсера (наприклад, *wrizzle* < *wrinkle* + *frizzle*). Відомим творцем блендів є англійський письменник Льюїс Керрол, який створив багато телескопізмів в «Алісі в задзеркаллі» у поемі «Бурмоковт» [Carroll 2009]. Як відзначає Л.В. Ерстлінг, «Бурмоковт» буквально складається із блендів [Ерстлінг 2010, 132]. Крім того, в англійській мові є багато «старих» слів, які завдячують своєю появою телескопії, але не сприймаються сучасними мовцями як бленди: наприклад, *anecdote*, утворене внаслідок поєднання *anecdote* та *dotage* для позначення балакучості в похилому віці, вперше зафіксоване 1823 року; *squirrel* – бленд *squiggle* та *whirl*, що описує пишний, розмашистий почерк та існує з 1843 року та ін. [Cannon 1986, 725]. Це також і такі загальноживані слова, як *because* < *by and cause*; *bit* > *binary and digit*; *fortnight* > *fourteen* + *nights*; *goodbye* > *God be with ye*; *o'clock* > *of the clock*; *slang* > *slovenly language*; *Wi-Fi* > *wireless and fidelity*, без яких не обходиться жодна сучасна англомова людина в щоденному спілкуванні. Частиною англійської мови стали також декілька блендів з колекції Л. Керрола: *galumph* (*gallop* + *triumph*) «*ходити, крокувати з гордим виглядом*», та *chortle* (*chuckle* + *snort*) «*фиркати (від радості, сміху)*».

Телескопічні одиниці не тільки активно утворюються в сучасних мовах: англійській, німецькій, українській, російській та багатьох інших, але є і надзвичайно популярними. Особливо активністю у вживанні блендів вирізняється медіадискурс, Інтернет та художня література. Так, наприклад, на твіттері (Twitter), одному з найпопулярніших вебсайтів, телескопія є нормою спілкування: *twitout*, *twiton*, *twitsend*, *Twitterian*. Популярністю бленди завдячують своїй влучності, здатності тонко і чітко підкреслювати найсуттєвіші характеристики предмета, явища, процесу і т. ін. однією мовною формою [Algeo 1977, 47]. Як зауважує Г. Кеннон, бленди утворюються в основному в усному мовленні, але, незважаючи на свою популярність, багато блендів зникають так і не потрапивши до словникового складу мови [Cannon 1986, 725].

У лінгвістичній літературі неодноразово вказувалося, що утворення блендів є особливо характерним для мов германської групи. Недаремно перші дослідження телескопізмів у зарубіжній лінгвістиці розпочалися більше, ніж століття тому і стосувалися німецької мови [Bergstrom 1906; Wood 1911].

Проте, незважаючи на свою універсальність та популярність, контамінація є одним із найсуперечливіших явищ у сучасній лінгвістиці. Попри величезну кількість досліджень, на сьогодні немає одностайної думки щодо термінології, визначення самого процесу, його одиниць, меж і місця в сучасних лінгвістичних класифікаціях [Cannon 1986, 725]. Це можна пояснити, в першу чергу, тим, що процес контамінації є надзвичайно неоднорідним, і всі його прояви неможливо описати на основі наявних у лінгвістиці законів і правил словотворення та фонетичних принципів.

Бленди неодноразово ставали предметом наукових пошуків як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів. Але порівняно з іншими процесами словотворення, у межах якого, як правило, розглядається це явище, телескопія отримала значно менше уваги. У лінгвістичних працях розглядалися причини утворення блендів [Marchand 1969; Жукова 2010; Тимошенко 1976; Шевелева 2003], питання, пов'язані з їхньою класифікацією [Adams 1973; Algeo 1978, 1993], вивчалася роль і місце телескопії в системі словотворення [Ицкович 1971]. Значна увага приділялася термінології, зокрема визначенням самого процесу та його одиниць, а також структурним, семантичним, прагматичним та

когнітивним характеристикам блендів [Berman 1961; Bryant 1974; Kubozono 1990; Жукова 2010; Мурадян 1978]. Проте дотепер не вироблено чітких критеріїв, на основі яких мовну одиницю можна віднести до блендів. Крім того, названі праці відрізняються трактуванням природи телескопії та термінологією. Усе це, а також зростаюча роль телескопії у процесах утворення нових слів в англійській мові, робить дослідження цього процесу актуальним.

Мета нашої статті – провести соціолінгвістичний аналіз блендів, зафіксованих в електронних глосаріях неологізмів сучасної англійської мови, і через них виявити ті фрагменти дійсності англomовного суспільства, які отримали лінгвістичну фіксацію за допомогою цих одиниць.

З часу перших досліджень телескопії наукові дискусії щодо самого процесу, а також одиниць, утворених внаслідок його дії, велися під різними назвами: у зарубіжній, головним чином, англійській лінгвістиці використовуються терміни *blending*, *blends* або *blendings*, *portmanteau words*, *contraction*, *contractions*, *contamination(s)*, *telescope*; в українській та російській – телескопія, телескопізми, контамінація, контамінації, вставки, слова-злитки, слова-спайки, слова-амальгами. Огляд лінгвістичної літератури показує, що і вітчизняні, і зарубіжні лінгвісти вживають термін «телескопія» для позначення процесу утворення блендів [Арнольд 1986; Тимошенко 1976; Шанский 1969]. Як пояснює І. Арнольд, термін базується на метафорі, якою лінгвістичний процес прирівнюється до процесу складання телескопа, коли його частинки зсуваються одна в одну [Арнольд 1986, 89]. А. Жукова додає, що термін «телескопія» висуває на перший план лексичну природу процесу утворення нового слова, у результаті якого значення початкових елементів поглинаються і трансформуються в нове похідне значення [Жукова 2010, 7]. Проте найпопулярнішим серед російських та українських науковців є термін «контамінація», якому за вживаністю в англійській лінгвістиці відповідає «*blending*» [Шведова 1965; Силина 1990; Cannon 1986].

Соціолінгвістичний аналіз нашої вибірки показав, що утворення блендів пов'язане майже з усіма сферами життя англomовного суспільства: інформаційними технологіями, економікою, географією, літературою і мистецтвом, лінгвістикою, модою, спортом, дозвіллям і багатьма іншими.

Завдяки простоті та легкості їхнього утворення бленди є популярними в мові реклами, шоу-бізнесу та в медіадискурсі: наприклад, *advertorial* + позначає рекламу (*advertisement*), написану у формі та стилі редакційної статті (*editorial*). *Infomercial* – це рекламна комерційна передача (*television commercial*), що за формою нагадує інформаційне повідомлення (*information announcement*). Як будь-яка реклама, така передача є комерційною за характером, мета якої представити інтереси спонсора. Спочатку слово *infomercial* функціонувало тільки у сфері телевізійної реклами, зараз воно вживається у відношенні до будь-якого повідомлення (часто відео), що містить велику кількість інформації, мета якої популяризувати певну точку зору. Ще одне медіаслово на *info-*, *infotainment*, вживається для позначення процесу створення програм (часто медіа), що містять великий обсяг інформації, але водночас мають і розважальний компонент, спрямований на збільшення популярності серед споживачів та аудиторії. Отже, структурно поєднання двох слів *information* та *entertainment*, за значенням і етимологією *infotainment* – це комбінація інформації та розваг. Гібрид журналу (*magazine*) та каталогу (*catalogue*) отримав назву *magalogue*. Бленд *televangelist* позначає телевізійного евангеліста (*television evangelist*), який використовує телебачення для проповідування своєї віри.

Низка блендів рекламного характеру пов'язана з торгівлею. Вони відображають сучасну тенденцію маркетингу, що виявляється у все більшому використанні інформаційних технологій, медіаресурсів та, навіть, кінопродукції для реклами продуктів. Наприклад, комп'ютерна гра на веб-сайті, що інкорпорує рекламний зміст та яскраве зображення, називається *advergame*; *advertecture* – це збірна назва для рекламок, які малюють на стінах будівель. Рекламні агенції взялися за написання романів – *fictomercials*, які наскрізь пройняті рекламним посланням і кожним рядком покликані просувати їхню продукцію.

У сфері розваг функціонує велика кількість телескопічних утворень з елементом – *tainment*, який внаслідок своєї вживаності поступово набуває статусу словотвірного елемента (суфікса): наприклад, *edutainment* «створення програм (кінопрограм, телевізійних, «живого кіно», і, особливо, комп'ютерних ігор), які наповнені і розважальним, і освітнім змістом»; *exertainment* «будь-

яка форма фізичних занять, що включає аспект розваг»; *militainment* «форма розваг, що є характерними для військових».

Багатою на телескопічні утворення є сфера телебачення. Намагаючись задовольнити смаки своїх споживачів, сучасне телебачення продукує велику кількість нових «гібридних» програм, які відповідно отримують «гібридні» назви – бленди. Слово *'telenovela'* дало початок багатьом іншим телескопічним назвам телевізійних програм з елементом *-novela*, у яких перша частина вказує на походження «мильної опери»: *Koreanovela* (поєднання *Korean* та *telenovela*) – «мильна опера», яка є корейською за походженням; *asianovela* (*Asia* у сполученні з *telenovela*) – багатосерійна телевізійна програма, створена в Азії або азіатами; *chinovela* (*Cinese* + *telenovela*) – китайська «мильна опера». Дещо відрізняється від них бленд *Japanimation*, який за структурою є поєднанням *Japan* та *animation* – «японські мультиплікаційні фільми».

Телескопічні одиниці з елементом *docu-* позначають вид програми, який поєднує риси документального фільму з програмою іншого жанру: *docufiction* – белетристична програма, що презентується як документальний фільм; *docusoap* – жанр реаліті-програми в стилі документального фільму, сюжет якого нагадує «мильну оперу»; *docudrama* – вид драми (фільм, телевізійне шоу, вистава), що поєднує елементи документального фільму і драми, показуючи частину реальних подій і частину, відзняту акторами; *docutainment*, який може також продовжити список блендів з елементом *-tainment* – документальний фільм, створений як розважальна програма. Ще однією варіацією на тему «*documentary*» є бленди *rockumentary*, що вживається на позначення документального фільму, який показує життя рок-зірок та стосується їхньої музики; та *webumentary* (*Web* + *documentary*) – документальний фільм, створений на веб-сайті, використовує елементи, характерні для мережі «Інтернет» (канали зв'язку, образи, аудіо, відео та ін.).

Кілька нових телескопізмів було утворено на позначення реаліті-програм: *celebreality* – поєднання *celebrity* і *reality* («телевізійна програма про життя відомої особи») та *dramality* (телевізійне шоу, що поєднує елементи драми та реаліті-програми). *Warmedy* – це програма з яскраво вираженим «теплим», зорієнтованим на сім'ю, змістом.

Утворення *sitcom*, бленд *situation* і *comedy* стало основою для багатьох інших нових телескопізмів, що позначають його різновиди: *slackcom* – комедія положень із головними персонажами – ледарями (*slackers*); *zitcom* – телевізійна комедія положень з підлітками в ролі дійових осіб, що побудоване на слові *zit* («прищ»), що, у свою чергу, є метонімічною назвою підлітка; *bitcom* (*bit* + *sitcom*) – коротке відео у форматі комедії положень, що наявне в Інтернеті.

Швидкий темп сучасного життя впливає на всі сфери англомовного суспільства. Сучасна людина не має досить часу навіть для того, щоб поїсти. Поєднання двох прийомів їжі стає нормою для всіх нас у сучасному житті. Мова відповідно реагує новими утвореннями: *brunch* (*breakfast* + *lunch*) вживається для позначення прийому їжі, що є пізнішим за часом, ніж сніданок, але більш раннім, ніж обід. Оскільки він замінює два прийоми їжі, то складається з продуктів, які за нормальних обставин вживають як за сніданком, так і за обідом. Такий сніданок-обід – *brunch* – став популярним у багатьох коледжах і гуртожитках, особливо у неділю та на вихідні [Kelly 1998, 581]. Телескопізм *brinner* (*breakfast* + *dinner*) позначає не стільки поєднання сніданку та вечері, скільки вживання їжі, яка асоціюється зі сніданком на вечерю. Бленд *brupper* (*breakfast* + *supper*) утворений за аналогією з *brinner*. Обидва новотвори відображають також доволі економний вибір сучасного американця чи британця, оскільки вартість сніданку завжди менша за вартість вечері [10 Ways].

Нові телескопізми, зафіксовані в нашій вибірці, свідчать також про те, що сьогодні зазнають змін і способи проведення відпочинку в англомовному суспільстві. Традиційна двотижнева літня відпустка поступається місцем одноденному відпочинку – *daycation*, – під час якого не потрібен нічліг; або, навіть, половині одноденної відпустки – *halfacations*. У сучасному діловому світі нормою стає поєднання відпустки з роботою, коли велику частину часу на відпочинку людина проводить відповідаючи на повідомлення, дзвінки, пов'язані з роботою. Такий відпочинок отримав назву *fake-ation*.

Чоловіки захоплюються особливим видом відпустки – *mancations* – відпочинок, на який їде група чоловіків для суто «чоловічих» розваг. З моменту свого утворення у 2002 році слово стало надзвичайно популярним в усьому англомовному світі. Готелі та

центри відпочинку пропонують «чоловічі» туристичні поїздки, що включають все: покер, екстремальні види спорту та спа-послуги. Серед нововведень організатори таких турів пропонують душевне оздоровлення, кулінарні курси, йогу, а також відновлення сексуального потягу [Mancation].

Сучасна термінологія відпочинку, що базується на телескопії, включає також *weddingmoon* – відпочинок, що поєднує шлюбну церемонію і медовий місяць; *gaycation* – відпустка, організована з урахуванням інтересів сексменшин; *maycation* – відпустка в травні (May); *nacation* – відпочинок, який людина проводить повністю оголена, особливо, на пляжі; *staycation* – відпустка, яку проводять вдома (stay-at-home vacation); *staycation* – відпочинок, під час якого не витрачаються кошти ні на подорож, ні на інші розваги. Якщо у людини обмежені фінанси, кращою альтернативою для відпочинку вдома (*staycation*) стає *playcation*, що позначає вид відпустки, під час якої сім'я залишається в рідному місті, але проводить багато часу разом і з друзями, організовуючи різноманітні події. Такий відпочинок стає нормою життя для багатьох в англomовному світі, оскільки дає можливість звести кінці з кінцями і в той самий час якісно провести час із сім'єю [Paucation].

Багато нових телескопізмів є назвами нових видів спорту або вправ, які встигли стати відомими торговими назвами: *Aquarobics* (*aqua* + *aerobics*), *Callanetics* (ім'я основоположниці цього виду гімнастики Каллан Пікні – *Callan Pinckney* + *athletics*); *slimnastics* (*slim* + *gymnastics*). Сюди належать і бленди з елементом *-cise* (частина слова *exercise*): *Jazzercise* (*jazz* + *exercise*), *aquacise* (*aqua* + *exercise*), *dancercise* (*dance* + *exercise*), *sexercise* (*sex* + *exercise*); та *boxercise* (*boxing* + *exercise*). Телескопізм *exergaming*, який теж базується на слові *exercise*, поєднаному з *gaming*, позначає процес гри у відеоігри, що, як вважається відбувається із залученням фізичних вправ. Деякі з назв нових видів фізичних занять побудовані на слові *aerobics*: *chairobics* – вправи, які виконуються в інвалідному візку (*chair* або *wheel chair*) та *strollerobics* (елементи аеробіки, які виконують молоді мами за допомогою дитячої коляски, коли прогулюються разом із дітьми).

У нашому корпусі зафіксовані телескопізми, що є назвами мов, які зазнали впливу англійської: *Spanglish* – «латиноамериканська іспанська мова, яка містить багато англійських слів»; *Japlish* – «японська мова, яка інкорпорує багато англійських слів». Інші

приклади включають поєднання англійської з німецькою (*Deutsch*) – *Denglish*; зі шведською – *Swedlish* (Swedish + English), з уельською – *Wenglish* (Welsh + English), з китайською – *Chinglish* (Chinese + English), з російською – *Runglish* (Russian + English), і зimbabweйською – *Zimblish* (Zimbabwean + English). За аналогією в англійській мові утворилося багато нових блендів, де слово *English* поєднувалося з іншим, яке відображає не іншу мову, а сферу функціонування: *Weblish* форма англійської мови, яка використовується в електронних документах в онлайн листуванні та спілкуванні, для якої характерне вживання малої літери, практичне ігнорування пунктуації, орфографічні помилки та розмовний стиль; *spinnish* – мова піар-менеджерів або прес секретарів (spin doctors). Цікавим є утворення *slanguage* – поєднання *slang* і *language*.

Таким чином, можна зробити висновок, що завдяки своїй влучності, інформаційній компресії та простоті утворення телескопічні одиниці широко вживаються у всіх сферах життя англосовітського суспільства. Такі гібридні утворення, як бленди, є лінгвістичними відповідниками нових понять, предметів, явищ реальної дійсності, що поєднують у собі риси декількох елементів.

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка: Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – 3-е изд., перераб. и доп. / И.В. Арнольд. М.: Высш. шк., 1986. – 295 с. – На англ. яз. 2. Эрстлинг Л. В. Телескопные слова во французском языке // Вестник ПСТГУ III Филология. 2010. Вып 4 с. 132-142. 3. Ицкович В. А. О контаминации и смежных с ней явлениях Текст. / В.А. Ицкович, Б.С. Шварцкопф // Памяти академика В.В. Виноградова. М., 1971. – С. 90–96. 4. Жукова А. Н. Семантические и прагматические характеристики лексической контаминации в современном английском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Жукова Анна Николаевна. – Самара, 2010 – 20 с. 5. Мурадян А. Ю. Словослияние в современном английском языке (специфика, динамика, теория): автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / А.Ю. Мурадян. – Л., – 1978. – 15 с. 6. Силина В. Б. Контаминация Текст. / В.Б. Силина // Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В.Н. Ярцева. – М.: Сов. энцикл., 1990. – С. 113. 7. Тимошенко Т. Р. Телескопия в словообразовательной системе современного английского языка: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Тимошенко Тамара Романовна. – Киев, 1976. –

26 с. 8. *Шанский Н. М.* Очерки по словообразованию / Шанский Н.М. – М.: Наука, 1969. – 241 с. 9. *Шведова Н. Ю.* Активные процессы в современном русском синтаксисе Текст. / Н.Ю. Шведова. М., 1965. – 92 с. 10. *Шевелева А. Н.* Структура и семантика телескопических производных с точки зрения когнитивной лингвистики (На материале современного английского языка): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04: Санкт-Петербург, 2003. – 19 с. 11. *Adams V.* An Introduction to Modern English Word-Formation Text. / V. Adams. – Longman: London, 1973. – 228 p. 12. *Algeo J.* Introduction // Fifty Years among the New Words. A Dictionary of Neologisms, 1941–1991. / Ed. by John Algeo. – Cambridge: CUP, 1993. – P. 1–19. 13. *Algeo J.* The Taxonomy of Word Making / J. Algeo // Word. – 1978. – V. 29. – №2. – P. 122–131. 14. *Algeo J.* Blends, a Structural and Systemic View / J. Algeo // American Speech. – 1977. – No. 1/2. – Vol. 52. – P. 47–64. 15. *Bergstrom G. A.* On Blendings of Synonymous or Cognate Expressions in English / G. A. Bergström. – Lund: Håkan Ohlsson, 1906. – 79 p. 16. *Berman J. M.* Contribution on blending / J. M. Berman. – Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik. – 1961. – Vol. 9 – P. 278–281. 17. *Bryant M. B.* Blends are increasing / M. B. Bryant // American Speech. – 1974. – Vol. 9. – P. 163–184. 18. *Cannon G.* Blends in English word formation / Garland Cannon // Linguistics. – 1986. – №24. – P. 725–753. 19. *Carroll L.* Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass / Lewis Carrol. – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 352 p. 20. *Kubozono H.* Phonological constraints on Blending in English as a Case for Phonology-Morphology Interface / H. Kubozo // Yearbook of Morphology / [G. Booij, Wim Zonneveld, G. Booij, Bert Schouten, Peter Coopmans]. – 1990. –Vol. – P. 41–21. 21. *Kelly M. H.* To "brunch" or to "brench": some aspects of blend structure / Kelly M.H. // Linguistics, 1998, Vol. 36, № 3. – P. 579 – 590. 22. *Marchand H.* The Categories and Types of Present Day English Word-Formation Text. / H. Marchand. – Munchen, 1969. – P. 367–370. 23. *Mancation* // <http://en.wikipedia.org/wiki/Mancation> 23. *Paycation* // <http://www.investopedia.com/terms/p/paycation.asp> 24. 10 Ways To Eat Brinner (Breakfast For Dinner) <http://www.thekitchn.com/thekitchn/recipe-roundup/10-ways-to-eat-brinner-breakfast-for-dinner-114521> 25. *Wood F.* Iteratives, Blends and "Streckformen" Text. / F. Wood // Modern Phylology. 1911. – Vol. 9, № 12. – P. 174–177.